



SPLITSKA SLIKARSKA ŠKOLA, oslikano raspelo. Split, samostan Sv. Klare

vijeka, poglavito nalaze iz stare Salone. Muzej ima veliku knjižnicu a od 1878. izdaje svoj stručni časopis »Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku«. — *Muzej hrvatskih arheoloških spomenika*, osn. u Kninu 1893, djeluje u Splitu od 1948, u današnjoj novoj zgradi od 1976. Sadržava u Hrvatskoj najbogatiju zbirku ranosrednjovj. umjetnosti VIII—XI. st.; od 1895. izdaje časopis »Starohrvatska prosvjeta«. — *Muzej grada*, osn. 1946, čuva umjetnine i predmete koji prikazuju vojno-političku, društveno-gospodarsku i kulturnu prošlost Splita. U sastavu muzeja uređuje se posebna zbirka slikara E. Vidovića; od 1948. objavljuje »Izdanja Muzeja grada Splita«. — *Etnografski muzej*, osn. 1910, nalazi se u zgradi stare gradske vijećnice; čuva i izlaže etnograf. građu iz cijeloga područja Dalmacije.

Galerija umjetnina, osn. 1931, prikazuje razvoj slikarstva i skulpture na našim prostorima, a najviše umjetnost u Dalmaciji posljednjih stoljeća; objavljuje »Izdanja galerije umjetnina u Splitu«. *Galerija Meštrović* nastala je donacijom I. Meštrovića 1950. *Riznica katedrale* čuva zbirku crkv. umjetnina. *Zbirka samostana na Poljudu*, osn. 1963, čuva iluminirane rukopise, slike, zlatarske i drvorezbarske predmete te nadgrobnice spomenike.

LIT.: L. Jelić, F. Bulić i S. Rutar, Vođa po Spljetu i Solinu, Zadar 1894. — F. Bulić i Lj. Karaman, Palača cara Dioklecijana, Zagreb 1927. — M. Abramić, Tragovi najstarijeg života u Splitu, Hrvatski glasnik, 1939. — Lj. Karaman, O počecima srednjovjekovnog Splita do g. 800, VjHAD, 1940. — K. Prijatelj, Barok u Splitu, Split 1947. — C. Fisković, Umjetnički obrt XV—XVI. st. u Splitu, u knjizi: Zbornik M. Marulića, Zagreb 1950. — Isti, Romaničke kuće u Splitu i Trogiru, SHP, 1952, 2. — D. Kečkemet, Renesansna klesarsko-kiparska djela u Splitu, Prilozi—Dalmacija, 1953. — C. Fisković, Izgled splitskog Narodnog trga u prošlosti, Peristil, 1954, 1. — D. Kečkemet, Splitski kaštel, Anali—Dubrovnik, 1955—56. — Isti, Figuralna skulptura romaničkog zvonika splitske katedrale, Prilozi—Dalmacija, 1955—59. — N. Šegvić, Nekoliko asocijacija o najnovijem arhitektonskom razvitku Splita, Urbs, 1957. — G. Novak, Povijest Splita, I—III, Split 1957—65. — S. Muljačić, Kronološki pregled izgradnje Splita u XIX. i XX. st., u knjizi: Zbornik Društva inženjera i tehničara, Split 1958. — I. Marović, Nekoliko prahistorijskih

nalaza iz Splita i okolice Sinja, VjAHD, 1958. — K. Prijatelj, Splitski slikari XIX. st., Split 1959. — S. Muljačić, Urbanistički razvitak Splita i regulacioni planovi od početka XIX. st. do 1944, Urbs, 1965. — J. Marasović, Glavne faze urbanističkog razvitka splitske aglomeracije, ibid. — J. i T. Marasović, Dioklecijanova palača, Zagreb 1968. — I. Fisković, Prilog poznavanju najstarijih crkvenih spomenika na Marjanu kraj Splita, Anali—Dubrovnik, 1970. — D. Diana, N. Gogala i S. Matijević, Riznica splitske katedrale, Split 1972. — N. Cambi, Starokršćanska klasika i benediktinski kompleks u Stobreču, Split 1974. — T. Marasović i F. Oreb, Obrada graditeljskog nasljeđa u okviru projekta »Splitski poluotok«, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1978. — Ž. Rapanić, Prilog proučavanju kontinuiteta naseljenosti u salonitanskom ageru u ranom srednjem vijeku, VjAHD, 1980. — T. Marasović, Prilog istraživanju transformacije antičke jezgre u ranosrednjovjekovni grad, u knjizi: Gunjačin zbornik, Zagreb 1980. — M. Ivanišević, Andrija Aleši u Splitu, 1448, Kulturna baština, 1981. — Ž. Rapanić, Dva splitska ranosrednjovjekovna sarkofaga, Arheološki radovi i rasprave VIII—IX, Zagreb, 1982. — G. i T. Marasović, Split, ilustrirani vodič, Beograd 1983. — I. Babić, Prostor između Trogira i Splita, Trogir 1984. — I. Fisković, Romaničko slikarstvo u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1987. — Isti, Srednjovjekovna izgradnja i identitet grada Splita, Kulturna baština, 1989. — Ž. Rapanić, Predromaničko doba u Dalmaciji, Split 1987. — T. Marasović, Graditeljstvo starohrvatskog doba u Dalmaciji, Split 1994. — Isti, Dioklecijanova palača u Splitu, Split—Zagreb 1994.

T. Mar.

SPLITSKA SLIKARSKA ŠKOLA, pojam koji obuhvaća skupinu monumentalnih djela očuvanih u Splitu, nastalih u posljednjoj četvrtini XIII. st. Jezgru te zaokružene skupine djela romaničkih stilskih značajki čine ikone Majke Božje sa Sinom iz crkve Gospe od zvonika i iz samostana benediktinki Sv. Marije de Taurello (poznatija po benediktinskoj crkvi na Sustjepanu gdje je nađena) te oslikano raspelo iz samostana redovnica Sv. Klare, a priključuju im se jako oštećeno raspelo iz crkve Sv. Križa u Velome Varošu, raspelo iz crkvice Sv. Luke u istome predgrađu i velika ikona iz crkvice Gospe od Žnjana, nastala vjerojatno u XIV. st. (povrh starije slike istoga sadržaja). Ta djela nedvojbeno govore o postojanju lokalne slikarske radionice zrelih stilskih dometa. Umjetnine su radovi majstora izrazite individualnosti a, premda djelomično vezani uz romaničko slikarstvo Toskane, pripadaju adriabiz. umjetničkoj tradiciji I jadranske obale. Koloristička punoća, usklađenost tonova i crtačka izražajnost tih radova otkriva rijetko dosegnut spoj

SPLITSKA SLIKARSKA ŠKOLA, Gospa od Zvonika. Split, Riznica katedrale



tehničkoga umijeća i likovnoga poimanja romaničkoga doba. Premda se u pojedinostima slikarskoga izraza pojavljuju i neka tradicionalna rješenja karakteristična za umjetnost jadranskoga prostora (naglašeni obrisi likova na zlatnoj ili modroj pozadini, ustaljenost fizionomijskih tipova, dekorativna geometrizacija odjeće, pojačana površinski nanesenim lumeggiaturama itd.), cjelina je prožeta duhovnošću kasnoromaničke poetike, koja se približava gotičkoj osjetilnosti. Tome pridonosi i ikonografska tipologija sa slobodnijim inačicama drevnih shema Gospe Glikofiluse iz crkve Gospe od zvonika ili Hodegrije sa Sustjepana, odnosno životvornim dopunama ustaljenih tema kao što je uvođenje lika Sv. Franje na podanku raspela iz crkve Sv. Klare. Sadržajno osuvremenjivanje ikonografije dokaz je više o stvaralačkoj sposobnosti splitske sredine potkraj XIII. st., kada se u njoj okuplja skupina stilski međusobno povezanih i umjetnički profiliranih majstora koji označuju visok domet romaničkoga slikarstva na našoj strani Jadrana.

LIT.: C. Fisković, Splitska slikarska škola, Slobodna Dalmacija, 31. XII. 1961. — K. Prijatelj, Slikano raspelo iz samostana sv. Klare, Peristil, 1961, 4. — C. Fisković, Neobjavljena romanička Madona u Splitu, Prilozi — Dalmacija, 1961. — Isti, Neobjavljena romanička Gospa i drveno raspelo iz Splita, Peristil, 1966, 8—9. — G. Gamulin, Slikano raspelo splitske škole, Telegram, 16. II. 1968. — C. Fisković, Prinova romaničkome slikarstvu u Splitu, Mogućnosti, 1973, 2. — G. Gamulin, La pittura su tavole nel tardo Medioevo sulla costa orientale dell' Adriatico, Atti del I. Convegno Internazionale di storia della civiltà veneziana, Venezia 1974. — I. Fisković, Romaničko slikarstvo u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1987. I. Fis.

SPLITSKI EVANDELISTAR, lat. rukopis, pisan u Splitu u VIII. st. (poslije dopunjevan). Čuva se u Riznici splitske katedrale (ms. 621 B). Ukrašen je s pet inicijala crtanih bez boje, koji su rad samih prepisivača. Dva su inicijala jednostavno povećana kapitalna slova, dva inicijala imaju oblik stupova s ant. bazama (biz. utjecaj), a inicijal L se sastoji od uspravnoga ornamentiranog stabla i ribe (tzv. tip »Fischvogelornamentik« pretkarolinške umjetnosti). Ukrašen inicijal izveden je u stilu rukopisne ornamentike rasprostranjene širom Z Europe u drugoj pol. VIII. st.

LIT.: V. Novak, Evangeliarium Spalatense, VjAHD, 1923, 46. — D. Kečkemet, Romaničke minijature u Splitu, Peristil, 1957, 2. — C. (Dragutin) Kniewald, De Evangeliario Spalatensi, Ephemeris Liturgicae (Rim), 1957, 71. — Minijatura u Jugoslaviji (katalog), Zagreb 1964. R.

SPLITSKI SALON, godišnja izložba splitskih lik. umjetnika, osn. 1969. Priređivači izložbe bili su u početku Matica hrvatska, potom Odbor za organizaciju likovnih djelatnosti Skupštine općine Split i Umjetnički salon, a od 1981. Hrvatsko društvo likovnih umjetnika u Splitu. Na prvim su izložbama sudjelovali splitski slikari i kipari (Lj. Bašić, V. Bavčević, J. Botteri, J. Budeša, R. Duhović, P. Jakelić, A. Kaštelančić, J. Knežević, M. Krstulović, V. Lipovac), a poslije je izbor izlagača proširen. Na pojedinim su izložbama gostovali splitski umjetnici koji su djelovali u drugim sredinama, a na ponekima i splitski fotografi i arhitekti.

D. Ki.

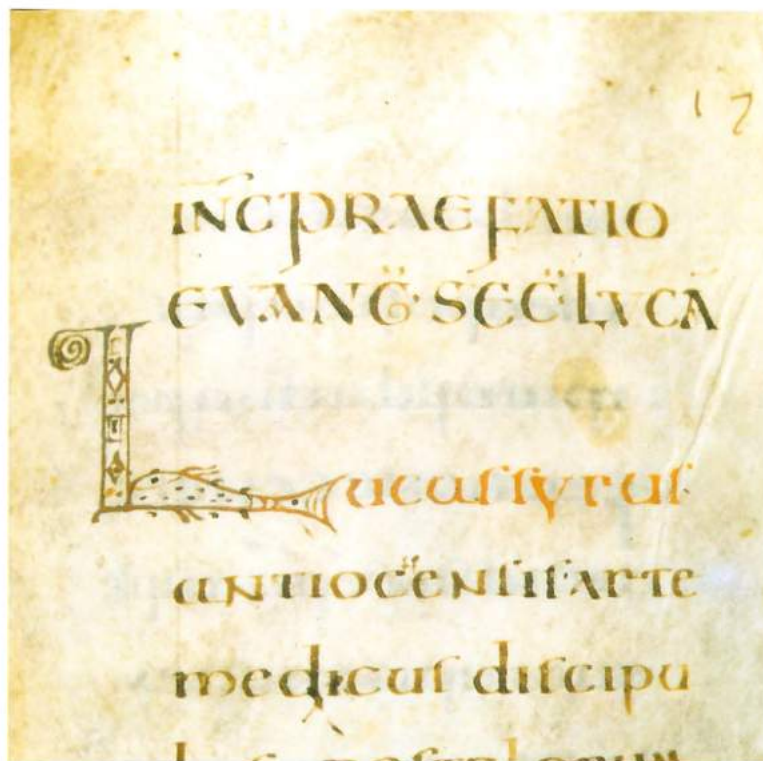
SPON, Jacob, franc. liječnik i arheolog (Lyon, 1647 — Vevey, Švicarska, 1685). Zajedno s engl. istraživačem G. Whelerom, na proputovanju za Grčku i Istok, obišao važnije gradove tadašnje Dalmacije opisujući poslije u svojim djelima njihove znamenitosti. U djelu *Voyage d' Italie, de Dalmatie, de Grèce et de Levant* (Lyon 1678) daje opis Dioklecijanove palače s crtežima njezinih dijelova.

LIT.: F. Bulić i Lj. Karaman, Palača cara Dioklecijana u Splitu, Zagreb 1927. — M. Kandido-Rožman, Francuski putopisci kroz Dalmaciju od prvog križarskog pohoda do kraja XVIII. stoljeća (III), Mogućnosti, 1990, 12. R.

SPOT, časopis za fotografiju i multimedijalna istraživanja, izlazio u Zagrebu 1972—78. Izdavale su ga Galerije grada Zagreba, a glavni je urednik bio R. Putar. Osim obavijesti o aktualnom stanju u fotografiji, časopis je donosio prikaze o eksperimentalnoj fotografiji u Poljskoj, Francuskoj, Velikoj Britaniji te Češkoj i Slovačkoj, a broj 5/1974. bio je posvećen tehnici kseroksa.

SPREMO, Boris, fotograf (Sušak, 20. X. 1935). Završio Srednju filmsku školu u Beogradu. Od 1957. živi u Kanadi. Fotoreporter listova »Globe and Mail« (od 1962) i »Toronto Star« (od 1966) u Torontu. Suraduje u mnogim svjetskim listovima i magazinima. Objavio knjige fotografija *Toronto by Boris Spremo* i *20 Years of Photo Journalism*. Kao fotografa privlači ga dinamika pokreta uhvaćena u trenutku najveće izražajnosti (*Policija u akciji*, 1965). Autor dokumentarnih i socijalno angažiranih fotografija. — Samostalno izlaze u Torontu, a sa skupinom kanadskih umjetnika hrv. podrijetla *Synergy II* izlagao je 1987. u Beogradu, Zagrebu, Sarajevu, Skoplju, Kotoru, Zadru i Ljubljani.

Ž. Sa.



SPLITSKI EVANDELISTAR, inicijal

SQUARCINA, Giovanni → SKVARČINA, IVAN

SRACICA, srednjovj. utvrda iznad rječice Maje, J od Gline. Nepravilne je osnove s jakim četverokutnom kulom na zapadnoj i manjom valjkastom kulom na juž. strani. Uz utvrdu se razvilo naselje sa župnom crkvom Bl. Dj. Marije, koje je napušteno tijekom tur. ratova. Utvrdu su 1578. osvojili Turci. Od kraja XVII. st. do izgradnje nove vojne utvrde u Glini 1736. S. je bila sjedište glinske kapetanije. Djelomično su očuvani četverokutna kula i dio gradskoga zida.

LIT.: M. Kruhek, Stari glinski gradovi i utvrde, Zagreb 1987, str. 12—17.

M. Kru.

SREDNJI LIPOVAC, selo S od Nove Kapele u Slavoniji. JI od sela, na brijegu opasanu šancem, nalazi se srednjovj. crkva Sv. Luke, jednobrodna građevina s četverouglatim svetištem i zvonikom prigradenim uz glavno pročelje. U unutrašnjosti je ravni strop, a između lađe i svetišta obli trijumfalni luk. Na zidu je uklesan ćirilski natpis, a pučki petroglifi za čaranje urezani su u »ljekoviti« kamen. U crkvi su tri slike I. Bergera (XIX. st.).

LIT.: G. Szabo, Terra Dobouch, VjAHD, 1912, str. 125 i 127. — A. Horvat, Između gotike i baroka, Zagreb 1975. — D. Vukičević-Samardžija, Sakralna gotička arhitektura u Slavoniji, Zagreb 1986, str. 141. A. Ht.

SREM, zaselak kraj Beleja na otoku Cresu. Na mjestu napuštene jednobrodne rustične romaničke kapele Sv. Vida s izbočenom polukružnom apsidom nalazi se neistražena, vjerojatno ranoromanička, sakralna građevina; sudeći prema pleternoj ornamentici (motiv lozica) na njezinim spoljima ugrađenim na kapeli Sv. Vida (dovratnici), datira u XI. st.

LIT.: B. Fučić, Izvještaj o putu po otocima Cresu i Lošinju, Ljetopis JA, 1949, 55, str. 64—66. — A. Mohorovićić, Prilog analizi razvoja historijske arhitekture na otocima Lošinju i Cresu, ibid., 1954, 59, str. 220, 225. — B. Fučić, Apsyrtides, Mali Lošinj 1990. Br. Ma.

SRIJEM, selo JZ od Koprivnice. U grobljanskoj kapeli Sv. Vida nalaze se tri oltara: glavni, s tordiranim stupovima (1736), bočni, Sv. Antuna Padovanskoga ranobaroknoga tipa (oko 1706) i oltar Sv. Katarine atektonske koncepcije (oko 1735).

LIT.: A. Horvat, Prilog poznavanju nestale drvene arhitekture s područja kotara Koprivnice, Bulletin JAZU, 1961, 1—2, str. 22 i 29.

SRIMA, poluotok s istoimenim selom Z od Šibenika. Kraj srimske Lokve nađeni su keramički ulomci danilske kulture, a na brdu Orljak tragovi manjega gradinskoga naselja. Na brežuljku Stražišće nalaze se ostaci zidina prapov. gradinskoga naselja s ulomcima prapov. i rim. keramike; u njegovu podnožju i S od ceste prema Jadriji vidljivi su tragovi rim. stambene arhitekture. Na položaju Prižba otkriveni su ostaci dvojnih ranokršč. crkava iz VI. st. Sjeverna je crkva starija i kompleksnoga tipa, s krstionicom, a južna je dozidana poslije. U nartekso juž. crkve te u okolnom prostoru